

Berge Furre, 1979. Foto: Stein Marienborg / Arbeiderbladet / Arbark

Berge Furre

(1937–2016)

Knut Kjeldstadli

Professor, dr.philos

Institutt for arkeologi, konservering og historie. Universitetet i Oslo

E-post: Knut.kjeldstadli@iakh.uio.no

Da Kirkens Bymisjon jubilerer i 1980, holdt Berge Furre hovedtalen. Han begynte med en historisk forelesning og gled så sømløst over i en politisk appell for å runde av med en preken. Slik hang også livet hans sammen – som politiker, historiker og teolog.

Politikeren hadde et langt løp, fra medstifter og partisekretær fra 1961 til 1964 i Sosialistisk Folkeparti til sentralstyremedlem og nestleder i SF fra 1969, leder av Sosialistisk Venstreparti fra 1975 til 1986. Stortingsmann fra Rogaland var han fra 1973 til 1977. Det ene ledemotivet i hans virke som politiker var kampen mot krig, atomvåpen og opprustning. Han var en av lederne for «påskeopprøret» i 1958, da en gruppe sosialistiske studenter klarte å få flertallet i Arbeiderpartiets stortingsgruppe til å gå mot vesttyske atomvåpen. Lenge trodde han på verdien av dialog med miljøer i østblokken som et middel til å minske krigsfare. Denne troen gjorde vel også at han en tid var for optimistisk med hensyn til verdien av samtaler med kommunistland som verken var prosovjetiske eller prokinesiske, som Romania og Nord-Korea. Men det var aldri tale om noen sympati for regimene. Anti-militarismen førte ham og Finn Gustavsen til i 1977 å avsløre Loran C, et hemmelig lytteanlegg på norskekysten anlagt for å betjene amerikanske ubåter. Handlingen krevde atskillig mot, trusselen om riksrett var overhengende. Også hans medlemskap i Lundkommisjonen, som undersøkte ulovlige og irregulære praksiser i de hemmelige tjenestene, var i grunnen styrt av samme ledemotiv – fred. Nå gjaldt det ikke minst ofre for den kalde krigens overvåking. Mens kommisjonen arbeidet, søkte Politiets overvåkingstjeneste å finne inkriminerende dokumenter om Furre i Stasis arkiver; det var intet å finne.

Det andre hovedtemaet har vært en djupt følt solidaritet med vanlige folk i Bygde--Norge, en kopling til norsk bygderadikalisme. Hovedoppgaven hans i historie, *Mjølke, bønder og tingmenn* (utgitt 1971) handler hvordan regulering av priser på landbruksprodukter gjorde at jordbruket kom seg ut av 1930-tallets lammende krise. I 1977 klarte han som leder av Stortingets landbrukskomité å få gjennom et vedtak om at landbruket skulle

likestilles med andre næringer, at en bonde skulle ha samme inntekt som en industriarbeider. Andre sider av hans engasjement kan forstås ut fra denne solidariteten. Han var en sentral tenker og språkpolitiker innen Noregs Mållag, for å få det til å akseptere et mer folkelig og mindre aristokratisk nynorsk. Og han gjorde en formidabel innsats i motstanden mot norsk medlemskap i EEC/EF.

Historikeren Furre var en av pionergenerasjonen ved Universitetet i Tromsø, fra 1971 til 1986. Hans ene hovedverk er læreboka *Norsk historie fra 1905 til 1940* (1971) seinere fulgt opp av utvidete framstillinger, først fram til 1990, så til 2000. Tuftet på et marxistisk orientert grunnsyn er teksten empirisk rik, vel organisert, med analytiske drøftinger og historioGRAFISKE oversikter. I de siste utgavene skreiv han også om tiår da han sjøl hadde vært en sentral politisk aktør. Men det kan ikke merkes i hans nøkterne balanserte stil. For å betegne etterkrigstida myntet han ut begrepet om «den sosialdemokratiske orden», forstått som en blanding av idé, program, praktisk politikk og sosial realitet. Begrepet refereres stadig til av dem som forsker i perioden.

Etter sin periode som politiker gjorde han «come-back» som historiker med storverket *Soga om Lars Oftedal* (1990) om indremisjonslederen og presten i Stavanger. Foruten en personbiografi var dette en djup analyse av en periode, en region og en kultur, den sørvestlandske pietismen. Her slapp Furre også til en ny veltalende skrivestil, som like lesverdig rommet dramatiske skildringer av episoder og analytiske utgreiinger om teologi i ulike lutherske strømninger. Furre formidlet også ved å fortelle om norsk historie i fjernsynsprogram, og ledet arbeidet med en NOU om sikring av skrift, lyd og bilde for framtida.

Som *teologen* Furre hentet han opp igjen forbindelsen til unge år. Han ble professor i kirkehistorie i 1994, ble ordinert som prest i 1998, og hadde en serie sentrale verv og oppgaver som kirkepolitiker. Han skreiv for eksempel om kirke og stat og bidro til løsning av vanskelige situasjoner rundt kirkeasyl.

Like kjært som norsk kirkehistorie ble et engasjement i og for Brasil. Han skreiv om nye karismatiske rørsler. Og han hadde mye kontakt med de jordløses bevegelse. Impulsen stimulerte og – fikk en inntrykk av – radikalisererte ham. Noen har villet ha det til at Berge Furre stod nærmere Hans Nielsen Hauge enn Karl Marx. Men mon han ikke tenkte som de landløse – som i sine lokaler hadde murmalerier både med José de San Martin og Che Guevara og Jesus. Da norske ATTAC ble stiftet i 2001, talte Berge om de landløse. Han avsluttet med sin malmfulle røst på portugisisk, «en annen verden er mulig»: Det var så taket og håpet løftet seg.

Slik vil vi minnes ham.